

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
FACULTATEA DE ISTORIE
ȘCOALA DOCTORALĂ

Relații româno-elene (1945-1965)

-rezumat-

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. Gheorghe Iacob

Doctorand:

Gheorghiu Mihaela (căs. Micu)

Iași,
2022

Relațiile dintre România și Grecia în primele două decenii postbelice se încadrează în logica clasică a politicii externe a celor două state în perioada 1945-1965. Astfel, politica externă a României a urmat coordonatele trasate de Moscova, iar Grecia și-a îndreptat atenția spre consolidarea relațiilor externe cu statele occidentale, manifestând reticență față de lagărul socialist. Cu toate acestea, evoluția relațiilor internaționale în cele două decenii postbelice și necesitățile economice ale celor două state au făcut posibilă restabilirea relațiilor diplomatice româno-grecești.

Structurată în două părți, lucrarea aduce în atenția cititorului o imagine a politicii externe a României, prin evidențierea relației acesteia cu Grecia într-o perioadă vitregă a istoriei celor două state.

În prima parte, care este compusă din patru capitole, prezentăm un aspect al conexiunilor dintre cele două state, în contextul schimbărilor politice și sociale survenite după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial. Astfel, în România anii imediat următori războiului au fost caracterizați de demersurile făcute de Partidul Comunist pentru preluarea puterii, iar în Grecia disensiunile dintre comuniștii greci, care contribuiseră la eliberarea teritoriului elen, și reprezentanții executivului de la Atena s-au transformat într-un tragic război civil care a durat până în 1949.

La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial asistăm la extinderea ideologiei comuniste, țările Europei de Est fiind principalii actori care și-au însușit voluntar sau cărora le-a fost impus acest parcurs. Printre ele s-a numărat și România. Războiul Civil Grec a fost prima manifestare armată a Războiului Rece, precum și prima recunoaștere oficială a sferelor de influență. Grecia se afla în tabăra occidentală, ai cărei membri trebuiau să acționeze pentru a-i păstra statutul de țară liberă. Marea Britanie s-a implicat semnificativ în derularea evenimentelor Războiului Civil din Grecia, având ca mize stabilizarea situației interne, menținerea traiectoriei tradiționale a politicii elene și consolidarea prezenței în regiune. În acest context s-a putut remarca implicarea directă a guvernului britanic în procesul de instaurare a regenței, dar și în cadrul alegerilor din martie 1946.

Pe de altă parte, contribuind în mod substanțial la eliberarea teritoriului grec de sub ocupația nazistă, membrii și simpatizanții Partidului Comunist Grec/PCG, coalizați în jurul Frontului Național de Eliberare/EAM au dorit să preia puterea și să formeze noul guvern. Având în vedere că acest lucru nu a fost posibil în mod pașnic, comuniștii greci au incitat populația la greve, ceea ce a dus la destabilizarea politicii interne a Greciei și transformarea neînțelegerilor într-un război fratricid.

În timp ce guvernul „monarhist” a solicitat ajutor din partea puterilor occidentale, Partidul Comunist Grec a apelat la URSS și la celelalte țări socialiste. Inițial, Stalin părea să ofere speranțe comuniștilor greci prin întâlnirile pe care le-a avut cu liderii acestora, dar la sfârșitul Războiului Civil Grec, liderul sovietic a fost văzut drept cel care i-a abandonat. Cu toate acestea, Stalin a indicat statelor satelit ale URSS să îi sprijine pe comuniștii greci în lupta acestora, inclusiv prin acceptarea de refugiați. PCG a primit sprijin militar din partea Albaniei, Iugoslaviei și Bulgariei, mai târziu și din partea celorlalte republici socialiste sau populare din Europa de Est.

România, care a rămas în sfera de influență sovietică, s-a evidențiat și ea prin conexiunile pe care le avea cu liderii comuniști greci, concretizate prin organizarea sediului PCG la București și prin primirea refugiaților greci (copii și partizani). De altfel, autoritățile române au colaborat cu celelalte state din Europa de Est și au trimis partizanilor greci ajutoare (alimente, medicamente, muniție etc.).

Refugiații din România au devenit o importantă parte a minorității grecești din țara noastră. Aceștia au sosit în trei reprize: primii au fost copiii, al doilea „val” a fost reprezentat de bolnavi și răniți, iar la final au ajuns partizanii și bătrânii. Refugiații au beneficiat de sprijinul autorităților românești, atât din punct de vedere financiar și social, cât și politic, cu toate că România abia făcea față greutăților interne economico-sociale postbelice. Dar, faptul că primea „eroi”, care au luptat cu arma în mână ani la rândul împotriva „monarho-fasciștilor” din Grecia și a „imperialismului anglo-american” a contribuit la legitimizarea țării noastre și consolidarea, respectiv aprecierea profilului României pe plan național și internațional.

Statutul legal al grecilor din România era incert. Această incertitudine era cauzată de faptul că România nu putea participa la Convenția de la Geneva deoarece nu făcea parte din ONU. Grecii erau în țara noastră pentru a-și reveni după un război epuizant, ca ulterior, unii să se poată reîntoarce în Grecia, o parte pentru a-și continua visul privind construirea unei democrații populare, iar alții pentru a se reîntâlni cu familiile lor. În schimb în documentele de arhivă aceștia erau adesea denumiți emigranți antifasciști greci. În pofida statutului legal incert, refugiații erau în general bine „îngrijiți” de țările gazdă. În fiecare țară, ministerele sănătății, educației, la fel ca și Crucea Roșie, și-au asumat sarcina de a-i aproviziona acești refugiați cu lucrurile necesare pentru a duce un trai decent.

România primește între 1948 și 1949 aproximativ 1.200 de greci partizani bolnavi și bătrâni. Aceștia au fost internați în spitalele Elias și Central din București, precum și în cadrul

cazinoului de la Sinaia, care a fost organizat ca spital. Partizanii grav bolnavi, cu probleme precum tuberculoza au fost îngrijiți la sanatoriile TBC din Greci/Slatina, Geoagiu/Hunedoara, Balotești/Snagov, Dărmănești/Bacău, Valea Iașului/Argeș și Tătărăi/Prahova. În aprilie 1949 în jur de 800 de greci care au trecut prin spitalele din România și din alte state s-au reîntors în Grecia, pentru a lua parte la ultimele bătălii ale conflictului civil.

Grecii care au rămas în România au fost implicați, ca și ceilalți cetățeni, în procesul de reconstrucție inițiat după finalul războiului. Cu scopul de a-i integra în câmpul muncii, refugiații au fost implicați în procesul de industrializare și colectivizare a agriculturii, acestora fiindu-le distribuite locuri de muncă în fabrici și gospodării agricole, unele special amenajate pentru ei, cum erau cele de la Ștefănești-Florică, jud. Argeș, dar și în fabricile în care muncitorii majoritari erau români. Acest lucru a fost o consecință a faptului că o mare parte dintre ei militau pentru cauza comunistă, iar acțiunile lor nu conduceau la ostilități/reacțiuni față de noul regim implementat în România. Ulterior, o mare parte dintre aceștia au fost încadrați în Partidul Muncitoresc Român (PMR), continuându-și activitățile în fabricile și uzinele în care au fost detașați.

Problematika copiilor greci în refugiu rămâne unul dintre cele mai impresionante și triste evenimente ale Războiului Civil Grec. Deși trimiterea copiilor greci de către partizani în statele comuniste a fost un eveniment public, autoritățile elene nu au avut posibilitatea împiedicării acestor acțiuni. De cele mai multe ori, copiii erau preluați cu acordul părinților iar cei care aveau vârste mai mari de 12 ani puteau adesea să decidă singuri dacă pleacă sau nu, indiferent de decizia părinților sau a tutorilor. Astfel, peste 18.000 de copii cu vârste cuprinse între trei și 14 ani din zonele de conflict au fost trimiși de către comuniștii greci în statele România, Cehoslovacia, Polonia, Ungaria, dar și în statele vecine Greciei.

România, ca de altfel toate statele satelit ale URSS a primit „cu brațele deschise” copiii refugiați greci, cu aceeași deschidere cu care a primit în 1952 și 3.000 de copii coreeni, refugiați din cauza războiului din Coreea. Copiii greci au fost organizați în colonii amplasate în stațiuni și locații unde existau clădiri libere, precum: Tulgheș, Călimănești, Oradea, Arad, Blaj, Sinaia, Roman, Orăștie, Vața de Jos, Florica (domeniul familiei Brătianu), Cluj, Sinaia și Pâclișa. Fiind și țara gazdă a PCG, România a primit cel mai mare număr de copiii greci, o parte dintre aceștia sosind inclusiv după încheierea războiului civil din alte state din Europa de Est, precum Iugoslavia, Albania sau Cehoslovacia. În 1950, potrivit declarațiilor făcute de liderii Partidului Comunist Grec, în România mai erau 5.188 de copii, atât în colonii cât și la școli profesionale.

Aflați sub îngrijirea Crucii Roșii, statul român încerca să le asigure toate condițiile necesare unui trai decent, cu acces la educație și cultură. Coloniile aveau grădinițe, școli, biblioteci, săli de sport, cinematograf, săli de joacă, cluburi, ateliere (cizmărie, croitorie, tâmplărie, țesătorie etc.). Aveau ferme proprii unde produceau diferite legume, dar erau și o bună sursă de carne și derivate. Observăm că statul/partidul se îngrijea de toate nevoile copiilor greci, arătând cu fiecare ocazie bunăstarea datorată orânduirii socialiste. În încercarea de a forma acești copii după modelul „omului nou” socialist, autoritățile române au mobilizat numeroase resurse umane și financiare pentru a le asigura acestora un trai decent, mult peste cel al copiilor români și educația necesară, cu atât mai mult cu cât cea mai mare parte a acestora făceau parte din familii cu „origini sănătoase” care luptau benevol pentru cauza socialistă.

Primirea imigranților a constituit pentru Republica Populară Română/RPR un prilej de a demonstra pe plan internațional faptul că regimul de la București este unul legitim, care empatizează cu restul popoarelor „oprimate” de statele imperialiste (cu referire la Marea Britanie și SUA) și care promovează pacea la nivel internațional. Tot în acea perioadă, PMR a trimis ajutoare și comuniștilor francezi și italieni care își doreau și întreprindeau acțiuni de preluare a puterii în Franța, respectiv Italia, și a găzduit copii coreeni orfani din timpul războiului.

La fel ca restul populației și membrii comunității istorice grecești au fost ostili autorităților comuniste care au preluat puterea în România, dar și față de liderii greci comuniști, membri EAM, care au făcut demersuri pentru preluarea conducerii comunității grecești din România. În 1947 secretarul general al Partidului Comunist Grec, Manoleli, cerea Comitetului EAM o mai mare implicare a eam-iștilor în activitatea de „lămurire” față de populația greacă din România în scopul recrutării de noi membri. Se încerca cooptarea în organizație a tineretului și a profesorilor din instituțiile de învățământ grecești. Am putut remarca, că pentru creșterea numărului de membri, începând cu 1948, tactica se va schimba, o alternativă fiind stoparea emigrării grecilor din țară.

Reușita pe care au avut-o comuniștii greci în preluarea conducerii comunităților elene din România și transformarea acestora în „organizații politice/de masă” „democrate” trebuie interpretată în contextul schimbării României într-o „democrație populară”. Pe parcursul cercetării am constatat că preluarea conducerii comunității elene de către comuniștii greci nu ar fi fost posibilă fără ajutorul Partidului Muncitoresc Român.

În privința structurii, Uniunea Elenă din România a urmărit aceleași principii de organizare ca partidele din țările blocului sovietic. Ea era constituită dintr-un Comitet Central care desemna Secretariatul și Biroul Politic. În același timp, conform notelor și rapoartelor existente în fondurile consultate, Uniunea primea indicații în mod direct de la Comitetul Central/CC al PMR. Ca și în cazul organizațiilor de masă din RPR, Uniunea Elenă din România se ocupa atât de chestiunile politice, cât și de organizarea evenimentelor sociale și culturale în cadrul organizației, cu toate că participarea la acestea era redusă. În contextul respectiv, Uniunea Democrată Elenă a constituit principalul „organ” de control al populației de origine grecească din România în anii postbelici.

Partea a doua a lucrării tratează relațiile dintre cele două state în perioada 1957-1965, în urma reluării contactelor oficiale româno-elene și abordează, în parte, fiecare aspect al legăturilor/relațiilor diplomatice: politic, cultural, economic etc.

Contextul internațional postbelic a făcut ca din 1948 până pe la mijlocul anilor '50 regimul de la București să aibă ca principal obiectiv consolidarea puterii la nivel național, elementele de politică externă fiind oarecum marginalizate, păstrând însă „cu sfințenie” coordonatele Moscovei în relațiile sale cu celelalte state. Începând cu a doua jumătate a celui de-al șaselea deceniu, „încurajată” de disensiunile dintre Kremlin și Beijing și de „Raportul secret” a lui Hrușciov, România a început „timid” să se deschidă și spre statele occidentale. În acest context al destinderii, dar și datorită necesităților tehnologice și economice, România și-a conturat o nouă strategie de politică externă. Din dorința de a se transforma într-o țară industrializată, România se vede nevoită să reia, treptat, relațiile economice cu statele occidentale de unde a procurat și tehnologie.

Pe de altă parte, Grecia, „istovită” din punct de vedere social și economic în urma Războiului Civil, a căutat să își facă loc în tabăra occidentală astfel: a primit ajutor economic prin planul Marshall, a aderat la Alianța Nord Atlantică în 1952 și a devenit membru asociat al Consiliului European în 1961. Aceste evenimente au fost întărite de acțiunile guvernului de la Atena de a limita cât mai mult manifestațiile organizate de statele comuniste, considerate o amenințare de preluare a puterii prin propaganda socialistă și prin întoarcerea partizanilor comuniști greci refugiați.

În acest context al îndepărtării de politica Kremlinului și al necesităților economice s-a realizat și apropierea de Grecia, care a devenit astfel unul dintre primele state din afara lagărului socialist cu care România a reluat relațiile diplomatice. Primele conexiuni cu Grecia au fost realizate în domeniul economic, interesul pentru schimburi economice venind concomitent din

partea ambelor state. Spre exemplu, la sfârșitul anului 1952 Camera de Comerț și Industrie din Pireu a solicitat încheierea unui cadru convențional cu Camera de Comerț a Republicii Populare Române, un cadru similar fiind încheiat și cu Polonia.

De asemenea, mai multe firme grecești ce își desfășurau activitatea în domeniul comerțului sau construcțiilor s-au arătat interesate de achiziționarea de petrol și materiale de construcții, în principal cherestea din România. Semnarea în 1954 a unui acord economic între cele două state și cursul ascendent al schimburilor comerciale a făcut ca autoritățile de la București să propună executivului de la Atena reluarea relațiilor diplomatice la nivel de ambasadă.

Deoarece Grecia era un stat din afara zonei sovietice, dar totuși fără un statut politic deosebit în zona occidentală, în sensul că depindea economic de Marile Puteri, executivul de la București, accentuând și bunele relații istorice și de vecinătate, a avut „curajul” de a lua această inițiativă încă de la primele semne ale destinderii. Autoritățile elene au acceptat, condiționând însă, ca și alte state vestice (ex. Franța, Belgia), reluarea relațiilor diplomatice de acordarea de despăgubiri de război refugiaților greci plecați din România. Deși inițial România a insistat că Grecia nu face parte din statele care ar putea să beneficieze de despăgubiri de război, acceptă pretenția avansată de greci, impunând la rândul ei condiția ca evaluările bunurilor să fie făcute ulterior semnării declarației privind reluarea relațiilor diplomatice.

După realizarea schimbului delegații diplomatice, ambasadorul român a întreprins demersuri de cunoaștere a mediului diplomatic de pe spațiu, a autorităților și a personalităților relevante, în perspectiva reluării/dezvoltării relațiilor dintre cele două state. Primele vizite au fost realizate la ambasada Uniunii Sovietice și la alte legații ale statelor comuniste. Aceste vizite au avut drept scop luarea „pulsului” de pe spațiu și coordonarea în vederea păstrării unei linii comune în cadrul grupului de state de „democrație populară”. De asemenea, s-au inițiat contacte cu diferite personalități politice și culturale din Grecia și s-a trecut la elaborarea unor planuri concrete de acțiune în diverse domenii.

Deși era evidentă o oarecare detașare față de Moscova, totuși românii urmau toate indicațiile diplomaților sovietici din Atena. Un exemplu în acest sens a fost modul în care România a acționat în contextul unei scrisori trimise de ambasadorul sovietic la Atena ambasadelor statelor comuniste de pe spațiu. Prin acel mesaj se solicita statelor satelit să nu mai inițieze sau să accepte nici un fel de contract sau contact cu guvernul de la Atena în contextul alegerilor din 1961 pe care

le considerau fraudate. România a răspuns acestui mesaj prin stoparea tuturor acțiunilor în plan cultural.

Activitatea Ambasadei elene din București în primii ani după reluarea relațiilor diplomatice nu s-a evidențiat prin diversitatea activităților, principalele interese fiind cele consulare, care se caracterizau în special prin intervenția pe lângă autoritățile române de a acorda vize cetățenilor sau etnicilor greci pentru a pleca din țară. Nu s-a remarcat nici în privința inițierii de colaborări pe diverse domenii sau realizarea de proiecte comune.

Acțiunile României în ceea ce privește relațiile pe linie de informare și de presă au avut succes în Grecia. Dacă la începutul reluării relațiilor diplomatice presa greacă avea mai mult opinii negative despre statul român și acțiunile sale în plan intern, dar și internațional, în mai puțin de un an, numărul de articole pozitive la adresa României a crescut semnificativ în detrimentul celor negative. Prezentarea în detaliu a numărului de articole scrise în presa greacă despre România, dar și a modului în care au fost tehnoredactate a fost posibilă prin cercetarea rapoartelor întocmite de ambasada română de la Atena și trimise în centrala MAE.

În schimb, imaginea Greciei în presa română a fost menționată sporadic, în contextul unor evenimente internaționale care au implicat direct sau indirect statul grec. Întrucât presa română, care apărea totuși într-un număr diversificat, avea aceeași linie de mesaj, articolele referitoare la Grecia păstrau un singur mesaj, puternic ideologizat: pozitiv în contextul relațiilor dintre cele două state sau referitoare la partidele și mișcările de stânga din Grecia și negativ în contextul relațiilor Greciei cu statele occidentale.

Procesul dezvoltării relațiilor dintre cele două state în domeniul politic, cultural etc. a fost mult mai lent față de cel al dezvoltării relațiilor economice, lucru cauzat de „fobia” Greciei față de orice acțiune a statelor comuniste. Un aspect reprezentativ în acest sens a fost chestiunea culturală. Importante pentru partea română, acțiunile din domeniul cultural întreprinse de diplomații români în Grecia au fost sabotate de către autoritățile elene, iar elaborarea unui plan concret de acțiuni între cele două state a fost amânat pentru mai mulți ani. Întrucât alte state occidentale, precum Franța, au acceptat semnarea unui plan de schimburi culturale prestabilit cu România, cauza refuzului categoric al grecilor în acest domeniu a fost, pe lângă „pericolul propagandei comuniste”, problematica aromână.

Chiar și fără un plan prestabilit, dimensiunea culturală a relațiilor diplomatice a fost atinsă de către cele două state. Au avut loc colaborări în diverse domenii precum: știință prin schimburi

de reviste și participări la conferințe, artă prin expoziții, sport prin organizarea de competiții sportive între echipe din cele două state dar și prin participarea la Balcaniade, care, în perioada analizată de noi, s-au desfășurat la Atena și București. De asemenea, au fost organizate turnee ale mai multor ansambluri folclorice române în Grecia, schimburi de artiști și discuri în domeniul muzical, colaborări și susțineri de reprezentații teatrale și schimburi în sfera cinematografică. Nu au lipsit nici spectacolele oferite de partea română în scop caritabil, un exemplu fiind spectacolele de balet susținute în 1957 în Volos, cu scopul de a ajuta satele lovite de cutremure din regiunea Magnesia.

Aromânii au fost un subiect „tabu” în relația cu Grecia. Deși au avut parte de un tratament acceptabil în perioada interbelică, statului român permițându-i-se să ofere ajutor aromânilor din Grecia, să organizeze școli și biserici în limba română pentru aceștia, la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial au fost reluate acțiunile împotriva acestei minorități, care a rămas nerecunoscută, ca atare, până în ziua de astăzi. Școlile și bisericile au fost închise iar populația aromână persecutată. Deși partea română a încercat să discute acest subiect cu autoritățile grecești, inclusiv pentru redeschiderea unui Consulat la Salonic, cu scopul acordării de ajutor și organizării acestei minorități, grecii au refuzat orice fel de demersuri în acest sens. Mai mult, în 1963, au condiționat orice fel de acțiuni în plan bilateral, inclusiv politic, economic și cultural de o declarație publică a guvernului de la București prin care acesta să-și asume că nu este interesat de aromânii din Grecia și că nu are în vedere nici o acțiune în acest sens. Pentru a continua dezvoltarea relațiilor, România s-a conformat cerințelor guvernului de la Atena și a renunțat la orice formă de organizare a comunității aromâne.

Relațiile economice dintre România și Grecia au reprezentat „motorul” principal al dezvoltării relațiilor diplomatice dintre cele două state. Deși cu un sold economic în favoarea României, ambele state s-au bucurat de avantajele schimburilor comerciale. Oferind materii prime precum petrol și cherestea, România a contribuit, într-o mică măsură, la reconstrucția Greciei după „tragicul” război civil. În schimb, aceasta a importat o parte dintre materialele necesare procesului de industrializare pe care tocmai îl derulaseră precum soluții chimice necesare în fabrici, tutun, dar și alimente, în special măslină și citrice.

Însemnătatea raporturilor comerciale este confirmată de vizita lui Ion Gheorghe Maurer în Grecia în 1966 când s-au semnat: un Acord pe termen lung privind schimburile comerciale, un Acord de colaborare economică, industrială și tehnică, un Acord de plăți și un Acord privind

reglementarea problemelor în suspensie. Și în următorii ani, valoarea schimburilor comerciale cunoaște o creștere semnificativă. De la 70.700.000 lei valută, în 1964 care reprezenta 0,54% din totalul comerțului exterior al României s-a ajuns în 1970 la 213.300.000 lei valută (exportul 172.000.000 lei, iar importul 40.300.000 lei), reprezentând 0,93% din totalul schimburilor comerciale ale României în acea perioadă.

Un parcurs mai anevoios l-au avut negocierile din cadrul Comisiei Mixte de evaluare a solicitărilor refugiaților greci din România în privința despăgubirilor pentru imobilele naționalizate părăsite de proprietarii greci la repatrierea acestora, acțiuni în cadrul unor fabrici, conturi bancare etc. Potrivit prevederilor Acordului privind reluarea relațiilor diplomatice, Comisia urma să-și termine lucrările în maxim cinci luni. Întrucât nu s-a ajuns la o înțelegere în acest sens, lucrările Comisiei Mixte au fost extinse de mai multe ori, fiind finalizate după șase ani. Discuțiile în această chestiune au fost mai dificile întrucât natura pretențiilor grecești era diferită în comparație cu a altor state – număr mare de solicitări (cca. 3000) și numeroase bunuri.

Ideologicul și situația economică a României își pun amprenta și asupra acestor negocieri. Din punct de vedere ideologic, s-au remarcat modul în care au acționat autoritățile române în contextul întâlnirilor, dar și a acțiunilor pe care le-au întreprins în țară față de unii greci. În acest sens, avem ca exemplu arestarea a șase persoane care ar fi trebuit să facă declarații cu privire la anumite bunuri discutate în cadrul Comisiei.

În ceea ce privește aspectul economic, situația dificilă în care se afla România în acea perioadă și necesitatea de a acorda despăgubiri de război mai multor state au făcut ca membrii delegației române să limiteze cât mai mult sumele care ar fi putut să fie acordate grecilor. Aceste decizii erau întărite prin faptul că partea română considera că Grecia nu se încadra Articolului 23 din Tratatul de Pace de la Paris. Într-un final, ambele delegații au ajuns la compromis, lucrările comisiei mixte finalizându-se în 1964.

Amprenta asupra politicii externe a celor două țări, inclusiv asupra relațiilor diplomatice, a fost marcată de apartenența acestora la diferite comunități internaționale: România stat satelit URSS, membră a Tratatului de la Varșovia și a CAER, iar Grecia membră NATO, ulterior aliată cu Comunitatea Europeană. Nici una dintre ele nu a acționat independent, ambele fiind influențate de statele de care depindeau din punct de vedere ideologic și/sau economic. Cu toate acestea, este de remarcat că deschiderea României către Grecia a fost o chestiune strict bilaterală, coordonată de interesele naționale, Bucureștiul nefiind un vector pentru interesele URSS în zonă.

BIBLIOGRAFIE

I. Izvoare

1. Needitate

Arhivele Naționale ale României

Fond CC al PMR, secția Administrativ-politică, 1948, 1949, 1950, 1951, 1953.

Fond CC al PMR, secția Cancelarie, 1948.

Fond CC al PCR, Colecția dosarelor foștilor membru ai PCG Emigranți Politici Greci, 1950-1957.

Fond CC al PMR, secția Organizatorică, 1947, 1949, 1950.

Fond CC al PMR, secția Relații Externe, 1948, 1950, 1951, 1952, 1953.

Fond CC al PMR, secția Relații Externe – Gheorghiu Dej, 1947 – 1964.

Fond Comisia Română pentru aplicarea armistițiului, 1946.

Fond Ministerul Cultelor și Artelor, 1945-1965.

Fond 40 – Uniunea Democrată Elenă din România, 1947-1950.

Fond Președinția Consiliului de Miniștri, 1953.

Fond Societatea Națională de Cruce Roșie din RSR, Serviciul Emigranți Greci, 1947-1956.

Arhivele Ministerului Afacerilor Externe

Fond Grecia, 1945-1965.

Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității

Fond Uniunea Patriotică Greacă, 1946-1950.

**Serviciul Arhivei Diplomatie și Istorice a Ministerului Afacerilor Externe Grecia
(Υπηρεσίας Διπλωματικού και Ιστορικού Αρχείου ΥΠΠΕΞ)**

Fond România, 1954-1967.

National Archives London

Dosare: FO 371/95166, FO 371/123986.

2. Editate

Buletinul Departamentul de Stat al SUA, v 21, iul. Sept. 1949.

Dinu C. Giurescu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, Editura All, București, 1996.

Foreign Relations of the United States. Diplomatic Papers. The Conference of Berlin (The Potsdam Conference) 1945, Washington, Government Printing Office, v. 1, 1960.

Internațional Commerce, V. 71, Edițiile 1-26, U.S. Departament of Commerce, 4 ianuarie 1965.

Keesing's Contemporary Archives (1948) Weekly Diary of World Events. 10-17 April.

Ministerul Afacerilor Externe al URSS, *Corespondența președintelui Consiliului de Miniștri al Marii Britanii din timpul Marelui Război pentru apărarea patriei 1941-1945*, v. 1, București, Editura de Stat, 1958.

Nastasă, Lucian (coord.), *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1945-1955)*, Cluj, Fundația CRDE, 2002.

Woodward, Ernest Llewellyn, *British foreign policy in the Second World War*, HM Stationery Office, 1962.

3. Periodice

„Drumul socialismului”, 1956, 1957.

„Glasul ellinilor”, 1949, 1950.

„Grecia liberă”, 1946, 1947, 1948.

„Universul”, 1945, 1947, 1948.

„Pentru pace trainică, pentru democrație populară!”, 1946.

„Scânteia”, 1945, 1946, 1948, 1949, 1956, 1957, 1960, 1961, 1964.

„Scânteia tineretului”, 1958, 1959, 1962, 1963, 1964, 1965.

„Viața Nouă”, 1952.

„Vocea Libertății”, 1954.

4. Jurnale, memorii, biografii, monografii și scrieri de epocă:

Apostol, Gheorghe, *Eu și Gheorghiu-Dej*, București, Editată de Asociația Militanților pentru Pace, 2010.

Brucan, Silviu, *Generația Irosită. Memorii*, București, Editura Teșu, 2007.

Djilas, Milovan, *Conversation with Stalin*, New York, Harcourt, Brace & World, INC, 1962.

Declarația cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată de Plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964, București, Editura Politică, 1964.

Kennan, George F., *Memoirs 1925-1950*, Boston, Edition Little Brown and Company, 1967.

Luptele poporului grec pentru pace, democrație și independență. Album bilingv: 1940-1951, București, 1951.

Oarcea, Felicia-Aneta, Groza, Spiridon, *Moneasa: monografie istorică*, Arad, Editura Gutenberg Univers, 2007.

Probleme de teatru și cinematografie. Culegere de traduceri și referate din literatura sovietică de specialitate, Institutul de studii româno-sovietice al Academiei Populare Române, București, 1955.

Sulzberger, C. L. *A Long Row of Candles. Memoirs and Diaries 1934-1954*, Toronto, Ontario, The Macmillan Company, 1969.

Textul rezoluției ONU nr. 193 (III), 27 noiembrie 1948.

II. Instrumente de lucru

Stan, C. Florin, „Dicționar al ambasadurilor români (1948-1989). Literele A-B” în *Caiete Diplomatice*, anii IV-V, 2016-2017, nr. 4-5.

Maurice Vaisse, *Dicționar de relații internaționale. Secolul XX*, Iași, Editura Polirom, 2008.

III. Sinteze și lucrări generale:

Agoston, Olti, Gido Attila (ed.), *Minoritatea maghiară în perioada comunistă*, Cuj-Napoca, Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, Editura Kriterion, 2009.

Åkermark, Sia Spiliopoulou, „Shifts in Multiple Justification of Minority Protection” în *European Yearbook of Minority Issues*, V. 7, 2007/8, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden. Boston, 2010, pp. 5-18.

Alexandrescu, Ion, *Economia României în primii ani postbelici 1945-1947*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

Anghel, Ion M., Tudor, Valeriu, Petrescu, Lucian (coord.), *Pagini din diplomația României*, v. III, Iași, Editura Junimea, 2011.

Anton, Mioara, „Planificarea postbelică britanică pentru o nouă Europă central-răsăriteană (1940-1945)”, în Nicolae Ecobescu (coord.) *România: supraviețuire și afirmare prin diplomație în anii Războiului Rece*, București, Editura Fundația Europeană Titulescu, 2013, pp. 43-76;

Axenciuc, Victor, *Evoluția istorică a României, Cercetări statistico-istorice 1859–1947. Monedă – Credit – Comerț Finanțe publice*, v. III, București, Editura Academiei Române, 2000.

Barbălată Oana, *Comunitatea Elenă din București. Istorie, economie, cultură (1918-1948)*, Universitatea din București, 2011 (teză de doctorat).

Brianas, Jason John, *NATO, Greece and the 2004 Summer Olympics*, Monterey California, Naval Postgraduate School, 2004.

Crețu, Bogdan „Literatura sub comunism” în Liliana Corobca (coord.) *Panorama comunismului în România*, Iași, Editura Polirom, 2020.

Cătănus, Dan, *Între Beijing și Moscova. România și conflictul sovieto-chinez*, București, INST, 2004.

Cârnecki, Magda, *Artele plastice în România. 1945-1989*, București, Editura Meridiane, 2000.

Cîntec, Oltița „Teatrul românesc postbelic sub controlul ideologiei comuniste” în *Colloquium politicum*, An. I, nr. 1, ianuarie-iunie 2010.

Clogg, Richard, *Scurtă istorie a Greciei*, trad. Lia Brad Chisacof, Iași, Editura Polirom, 2006.

Convention and Protocol relating to the Status of Refugees, UNHCR, Geneva, 1967.

Courtois, Stéphane, *Comunism și totalitarism*, Iași, Editura Polirom, 2011.

Datcu, Ioan „De la mărire la declin”, în *Dosarele Istoriei*, an V, Nr. 2, 2000.

Deery, Phillip, „Covert Propaganda and the Cold War Britain and Australia 1948-1955” în *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs*, 2001, v. 90.

Duroselle, Jean-Baptiste, Kaspi, André, *Histoire de relations internationales de 1945 à nos jours*, v. II, Paris, Edition Armand Colin, 2001.

Duțu, Alexandru, „Tratatul de la Varșovia trebuie desființat”, în *Dosarele istoriei*, nr. 1, 1996.

Elliott Mark, "The United States and Forced Repatriation of Soviet Citizens, 1944–47" în *Political Science Quarterly*, nr. 88, The Academy of Political Science pp. 253–275.

Figes, Orlando, *Rusia revoluționară (1891-1991)*, București, Editura Corint, 2016.

Florin, Răzvan Mihai, „Relațiile internaționale ale României (1945-1989)” în Liliana Corobca (editor.), *Panorama Comunismului în România*, Iași, Editura Polirom, 2020.

Fontaine, Andre, *Istoria Războiului Rece. De la revoluția din Octombrie la Războiul din Coreea 1917-1950*, v.1, București, Editura Militară, 1991.

Frunză, Victor, *Stalinismul în România*, București, Editura Humanitas, 1990.

Gergely, Andras, *Istoria Ungariei*, traducere de Hermann Gusztav Mihaly, traducere revăzută de Gelu Păteanu, Odorheiul Secuiesc, Editura InfoPress, 1993.

Gibienskii, Leonid, Naimark, Norman, *The Establishment of Communist Regimes in Eastern Europe, 1944-1949*, Westview Press, 1997.

Gibney, Matthew J. "The Ethics and Politics of Asylum: Liberal Democracy and the Response to Refugees", Cambridge University Press, 2004.

Glenny, Misha, *Balcanii. Naționalism, război și Marile Puteri 1804-2012*, București, Editura Trei, 2020.

Greenwood, Sean, *Britain and The Cold War. 1945-1991*, London, Macmillan Press, 2000.

Harrington, Joseph F., Courtney, J. Bruce, *Relații româno-americe 1940-1990*, Iași, Editura Institutul European, 2002.

Hlevniuk, Oleg V., *Stalin. O nouă biografie a unui dictator*, București, Editura Litera, 2019.

Hristian, Camelia, Pricop Ghena, Smaznov, Evdochia (ed.), „...Greci, Evrei, Ruși, Lipoveni, Turci... Brăila. Reactivarea memoriei culturale a orașului”, Brăila, Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2012.

Iftene, Daniel, „Filmul românesc în comunism: tipare, evadări și cioburi,, în Liliana Corobca (editor) *Panorama comunismului în România*, Iași, Editura Polirom, 2020.

Ivo, Banac, Hedges, Jane T., Sergay, Timothy D., Faion, Irina, "The Soviet Union." în *The Diary of Georgi Dimitrov, 1933-1949*, 9-387. Yale University Press, 2003.

Jelavich, Barbara, *History of the Balkans: Twentieth Century*, Londra, Cambridge University Press, 1983.

Jelea, Doina, Tismăneanu, Vladimir, *Ungaria 1956: revolta minților și sfârșitul mitului comunist*, București, Editura Curtea Veche, 2006.

Jitea, Bogdan, *Cinema în RSR. Conformism și disidență în industria ceașistă de film*, Iași, Editura Polirom, 2021.

Karyos, Andreas, *EOKA and Enosis in 1955-59: Motive and Aspiration Reconsidered*, iunie 2009.

Katz, Ephraim, „Greece”, *The Film Encyclopedia*, New York, HarperResource, 2001.

Kazantzakis, Nikos, *Fratricizii*, Timișoara, Editura de Vest, 1993.

Kissinger, Henry, *Diplomația*, București, 2002.

Koliopoulos, John S. and Veremis, Thanos, *Greece – The modern sequel – From 1821 to the Present*, London, C. Hurst&Co. Publishers Ltd. 2002.

Kyçyku, Kopi, *Istoria Macedoniei*, București, Editura Corint, 2003.

Lache, Elena Iuliana, *Relații internaționale în perioada Războiului Rece*, București, Editura Fundației România de mâine, 2009.

Lazăr, Elena, *Interferențe literare româno-elene*, București, Editura Omonia, 2007.

Malloy, Tove H., „Minority Rights and Conflict: From Managing Conflict to Managing Diversity” în *European Yearbook of Minority Issues*, V. 7, 2007/8, Marntinus Nijhoff Publishers, Leiden. Boston, 2010, pp. 211-223.

Malița, Mircea, Dungaciu, Dan, *Istoria prin ochii diplomatului. Supraviețuirea prin diplomație „Deceniul deschiderii” (1962-1972) și crizele lumii globale*, București, Editura Rao, 2014.

Martin, Mircea, *Cultura română între comunism și naționalism (17.02.2003)*, în <https://revista22.ro/cultura/cultura-romana-intre-comunism-si-nationalism-v>, consultat la data de 15.04.2019.

Mazower, Mark, *Umbre peste Europa. Democrație și totalitarism în secolul XX*, București, Editura Litera, 2019.

Mead, Richard, *Churchill's Lions: a biographical guide to the key British generals of World War II*. Stroud (UK): Spellmount, 2007.

Moraitakis, Euripide, *Preotul Constantin E. Moraitakis Arhon mare prezbiter al Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol 1890-1964. Viața și opera sa după documente inedite publicate și comentate de Euripine C. Moraitakis*, București, Editura Enciclopedică, 2004.

Morar-Vulcu, Călin, *Republica își făurește oamenii. Construcția identităților politice în discursul oficial în România, 1948-1965*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2007.

Moraru, Constantin, *Politica externă a României 1958-1964*, București, Editura Enciclopedică, 2008.

Muraru, Ioan, Iancu, Gheorghe, *Constituțiile Române. Texte. Note. Prezentare comparată*, București, Editura Actami, 2000.

Neiberg, Michael, *Postdam. Sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial și refacerea Europei*, București, Editura Litera, 2018.

Nistor, Ionuț, „România și vecinătățile sudice la finalul celui de-al Doilea Război Mondial” în Valentin Naumescu (coord.), *România, Marile Puteri și Ordinea Europeană. 1918-2018*, Iași, Editura Polirom, 2018.

Nistor, Paul, *Admiterea României comuniste în ONU. Între negocieri diplomatice și discreditare simbolică*, Iași, Institutul European, 2014.

Ibidem, „Ieșirea din Întuneric. Relațiile dintre România comunistă și Statele Unite ale Americii la începutul Războiului Rece (1945-1960). O viziune românească” în Valentin Naumescu (coord.) *România, Marile Puteri și Ordinea Europeană 1918-2018*, Iași, Editura Polirom, 2018.

Ibidem, *Înfruntând Vestul. PCR, România Dej și politica de îngrădire a comunismului*, București, Editura Vremea, 2006.

Nohlen, Dieter, Stöver, Philip, *Elections in Europe: A data handbook*, Baden-Baden, Editura Nomos, 2010, p. 830.

Nowell-Smith, Geoffrey (ed.), *The Oxford History of World Cinema*, New York, Oxford University Press Inc., 1996.

Oikonomidis Phivos, *Jeu mondial et rapports gréco-yougoslaves avant et au cours de la Guerre froide, 1941-1956*, în „Bulletin de l'Institut Pierre Renouvin” 2010/1, Nr. 31.

Opriș, Petre, *Aspecte ale economiei românești în timpul Războiului Rece (1946-1991)*, București, Editura Trei, 2019.

Papadakis, Yiannis, Peristianis, Nicos, Welz, Gisela „Modernity, History, and Conflict” în *Divided Cyprus*, Bloomington, Indiana University Press, 2006.

Pechatnov, Vladimir O., „The Soviet Union and the world, 1944–1953”, în Leffler M., Westad O. (eds.), *The Cambridge History of the Cold War*, Vol. 1: *Origins*, Cambridge University Press, 2010.

Priestland, David, *Steagul Roșu. O istorie a comunismului*, București, Editura Litera, 2019.

Purcăruș, Alexandru, *În vârtoarea Războiului Rece. Revoluția maghiară din 1956*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2009.

Schipor, Bogdan-Alexandru, *Politica Marii Britanii la frontiera de Vest a Uniunii Sovietice, 1938-1941*, Iași, Editura Junimea, 2007.

Schwartz, Lowell H., *Political Warfare against the Kremlin. US and British Propaganda Policy at the Beginning of the Cold War*, Londra Palgrave Macmillan, 2009.

Soulet, Jean Francois, *Istoria Europei de Est de la Al Doilea Război Mondial până în prezent*, traducere de Marius Roman, Polirom, 2008.

Soulet, Jean-Francoise, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, traducere de Silvia Albișteanu și Ana Zbarcea, Iași, Editura Polirom, 1998.

Stanciu, Cezar, *Frăția Socialistă. Politica RPR față de țările lagărului socialist 1948-1964*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2009.

Strausz-Hape, Robert, Possony, Stefan T., *Internațional relation in the age of the conflict between democracy and dictatorship*, New York, McGraw-Hill Book Company, INC, 1950.

Smart, Nick, *Biographical Dictionary of British Generals of the Second World War*, Barnesley: Pen & Sword, 2005.

Stuart, Nicol, *MacQueen's Legacy; Ships of the Royal Mail Line*, v. 2, Brimscombe Port and Charleston, SC: Tempus Publishing, 2001.

Taylor, Richard, *Film Propaganda. Soviet Russia and Nazi Germany*, Londra, Croom Helm Edition, 1979.

Tănăsescu, D., Cristescu, C., Retegan, M., „Revoluția din Ungaria”, în *Magazin istoric*, XXX, nr. 9, septembrie 1996.

Teodor, Mihaela, *Anatomia Cenzurii. Comunizarea presei din România 1944-1947*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012.

Ursache, Constantin Marian, *România Stalinistă 1944/1948-1989. Istoria comunismului în România*, Ploiești, Editura Premier, 2009.

Vakalopoulos, Apostolos E., *Istoria Greciei moderne*, București, Editura Euroatlantică, 2004.

Varnava, Andrekos, *Reinterpreting Macmillan's Cyprus Policy, 1957-1960*, articol descărcat de pe academia.edu la 27 martie 2021.

Vasile, Cristian, „Politici culturale în România Comunistă” în Liliana Corobca (editor), *Panorama comunismului în România*, Iași, Editura Polirom, 2020.

Vlad, Constantin, *Istoria Diplomației. Secolul XX*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2014.

Vlad, Monica, *Dezvoltarea constituțională și situația minorităților în România*, Comănești, Editura ANCO L.T.D., 2008.

IV. Lucrări speciale

Andrzejczyk, Robert „The Adaptation of Refugees from Greece in the Polish Bieszczady Mountains (1951-1970)”, în *Refugees in Central and Eastern Europe, 1912-2001*, The Herder Institute for Historical Research on East Central Europe, ANNUAL CONVENTION of the Leibniz Graduate School, History, Knowledge, Media in East Central Europe.

Averoff-Tositsas, Evangelos, *By Fire and Axe. The Communist Party and the Civil War in Greece, 1944-1949*, New York, Caratzas Brothers Publishers, ediția a II-a, 1979.

Bærentzen, Lars, Iatrides, John O., Smith, Ole Langwitz, *Studies in the History of the Greek Civil War, 1945-1949*, Copenhaga, Editura Muzeului Tusculanum, 1987.

Baldwin-Edwards, Martin, Apostolatou, Katerina, „*Ethnicity & migration a greek story*”, în Mediterranean Migration Observatory, Paris, 2008.

Bogomolov, O., Schultz, Arlo, „Economic Relations between Socialist and Capitalist Countries” în *Soviet and Eastern European Foreign Trade*, Vol. 17, No. 3 (Fall, 1981).

Bondila, Lagani, E., M. “*Paidomazoma*” i “*Paidosimos*”? (*Children kidnapping or children save?*) Epikendro, Thessaloniki, 2012.

Brezeanu, Stelian, Iordan, Constantin, Matei, Horia C., Teoteoi, Tudor, Zbucea, Gheorghe, *Relațiile româno-elene. O istorie cronologică*, București, Editura Omonia, 2003.

Churchill, Wiston, *Greece 1940-1949: occupation, resistance, civil war: a documentary history*, edited and translated and with an introduction by Richard Clogg, Palgrave, Macmillan, 2002.

Clogg, Richard „The legacy of the civil war 1950–74” articol descărcat de pe <https://www.cambridge.org/core>. University of Sussex Library, la data de 09 iulie 2017.

Close, David H., *Greece since 1945: politics, economy and society*, London, Longman, 2002.

Da Silva, J.J.G., „Historicity of childhood and youth in the recent historical production” în: General Secretary of the New Generation (ed.) *Proceedings of the International Symposium on the historicity of childhood. Historical*, Archives of Greek Youth, Athens, 1985.

Danforth, L.M., Van Boeschoten, R., *Children of the Greek Civil War Refugees and the politics of memory*, Chicago University Press, Chicago and London, 2012.

Dimaca, Vasile, *Realități și controverse din viața aromânilor. Idei selectate din unele studii despre aromâni*, Constanța, Editura Ex Ponto, 2016.

Dziubka, K., Przyjeliśmy 14 tysięcy greckich uchodźców. Dziś ich potomek mówi: Polacy nie uczą się z własnej historii, articol preluat de pe site-ul <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/przyjelismy-14-tysiecy-greckich-uchodzcow-dzis-ich-potomek-mowi-polacy-nie-ucza-sie-z/tyqzblz>, accesat la data de 30 aprilie 2017.

Filitti, Georgeta, *Vocile exilului*, București, Editura Enciclopedică, 1998.

Gage, Nicholas, *Eleni*, Athens, Ellinikì Euroekdotikì, 1983.

Gheorghe, Alexandru, *Drumul românesc al armânilor*, București, Editura Societății Culturale Aromâne, 2013.

Hatzivassiliou, Evanthis, *Greece and the Cold War. Frontline state, 1952-1967*, Londra, Taylor & Francis Group, 2006.

Iatrides, John O., *Revolt in Athens: The greek communist «second round» 1944-1945*, Princeton, University Press, 1972.

Karpozilos, Kostis, „*The Defeated of the Greek Civil War From Fighters to Political Refugees in the Cold War*”, *Journal of Cold War Studies*, Volume 16, Number 3, Summer 2014, pp. 62-87.

Kubasiewicz, I., „EmigrKousoulas, George, *Revolution and Defeat - The Story of the Greek Communist Party*, Oxford, 1965.

Lampropoulos, Elaina Maria, *Belonging to Greece and The Soviet Union: Greeks of Tashkent 1949-1974*, Septembrie 2014, lucrare de Masterat.

Nachmani, Amikam, „Civil War and Foreign Intervention în Greece: 1946-1949”, în *Journal of Contemporary History*, Sage, London Newbury Park and New Delhi, vol. 25/1990, nr. 4, Octombrie 1990.

Nicolae, Emanuil *Aromânii în relațiile româno-elene în prima parte a secolului XX*, teză de doctorat, 2017.

Ionuț Nistor, *Identitate și geopolitică: românii din sudul Dunării în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial*, București, Editura Academiei Române, 2014.

Ibidem, „*Problema aromână*” în *raporturile României cu Statele Balcanice 1903-1913*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009.

Opriș, Andreea Iustina, „Românii din afara granițelor în perioada 1948-1989. Studiu de caz: exilul”, în Liliana Corobca (editor), *Panorama comunismului în România*, Iași, Editura Polirom, 2020.

Pagounis, Mihalis, *Copiii speranței*, Atena, Editura Dodoni, 2006.

Patelakis, Apostolos, *Războiul Civil din Grecia și Emigranții Politici din România*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2017.

Peyfuss, Max Demeter, *Chestiunea Aromână*, Editura Enciclopedică, București, 1994.

Rentis-Ravanis D, *The diary of a bandit during refugee-Material for novel*, Heridanos, Athens, 1981.

Ristic, Milan, *A Long Journey Home. Greek Refugee Children in Yugoslavia, 1948-1960*, Thessaloniki, Institute for Balkan Studies, 2000.

Roditsas, N. 'To deftero paidomazoma 1948' (*The second devşirme 1948*), I. Sideris, Athens, 1977.

Rubin, Al., *Les Roumains de Macedoine*, Bucureşti, 1913.

Sdoukos, Georgios, *Viaţa mea în coloniile de copii, Albania-România, 1947-1956*, Salonic, Editura Meandros.

Semczyszyn, Magdalena, „The communist security apparatus and Greek refugees in the Polish People’s Republic”, în Magdalena Semczyszyn (eds.), *The Polish People's Republic and the Greek Civil War, PRL a wojna domowa w Grecji*, IPN, Szczecin, 2016.

Sfikas, Thanasis D., „An almost unique isle in the sea of democratic Europe’: Greek Communists' perceptions of international reality, 1944–1949”, în *Journal Cold War History*, Volume 14, 2014.

Sotirović, Vladislav B., „*The Balkan Vlachs – an extinguishing ethnolinguistic group*”, Vilnius, 2013, p. 18, descărcat de pe <https://www.researchgate.net>, 20 martie 2021.

Squillaci, Maria Olimpia, *The Socialist camp, the USSR, and the Greek Political Refugees. An unsettled historical issue*, PECOB’s Volume: Selected Mirees Master theses, 2011.

Stavrakis, Peter J., *Moscow and the Greek Communism 1944-1949*, London, Cornell University Press, 1989.

Stergiou, Andreas „The Socialist Unity Party of Germany’s bizarre relationship with the Greek Communist Party in the period 1968-1989”, în Richard Cross , Norman LaPorte, Kevin Morgan, Matthew Worley (editors), *Twentieth Century Communism. A Journal of International History*, No. 3, 1968 and after: between crisis and opportunity, Londra, editura Lawrence & Wishart, 2011.

„The Council of Mutual Economic Assistance – An Example of Failed Economic Integration?” în *Geschichte und Gesellschaft*, 13.10.2013, vol. 39.

„The Greek immigration in Czechoslovakia (1948-1989): arrival, process of settlement, legal status, repatriation” în Zlatica Zudová – *Lešková et alii: Resettlement and Extermination of the Populations – A Syndrome of Modern History*, Institute of History, Prague 2015, pp. 539 – 556.

Tudorancea, Radu, *Ipostazele „ajutorului frăţesc”. RPR şi războiul din Coreea (1950-1953)*, Cluj-Napoca. Editura Eikon, 2014.

Ibidem, *Relaţiile Româno-Elene în perioada interbelică. Dimensiunea politică şi economică*, Bucureşti, Editura Omonia, 2011.

Tsivos, Kostas „The Greek Civil War in Czech Press”, în Zlatica Zudová – *Lešková et alii: Resettlement and Extermination of the Populations – A Syndrome of Modern History*, Institute of History, Prague 2015.

Ibidem, „The involvement of Czechoslovakia in the Greek Civil War and the special missions of the KKE”, în: Magdalena Semczyszyn (eds): *The Polish People’s Republic and the Greek Civil War*, PRL a wojna domowa w Grecji, IPN, Szczecin, 2016.

Tzavaras, Athanase, Ploumbidis, Dimitris, Asser, Ariella „Greek Psychiatric Patients During the World War II and the Greek Civil War, 1940-1949”, în *International journal of Mental Health*, v. 36, nr. 4, winter 2007-8, pp. 57-66.

Van Boeschoten, Riki „‘Little Moscow’ and the Greek Civil War Memories of Violence, Local Identities and Cultural Practices in a Greek Mountain Community” *Memory & WW2* 19/4/05;

Ibidem, *REPORT TO THE EUROPEAN COMMISSION: Minority Languages in Northern Greece. Study Visit to Florina, Aridea*, September 1993;

Ibidem, „The Peasant and the Party: Peasant Options and „Folk” Communism in a Greek Village în *The Journal of Peasant Studies*, London, Frank Cass & Co.ltd., 1992.

Ibidem, „The Trauma of Ear Rape: a comparative view on The Bosnian Conflict and The Greek Civil War”, în *History and Anthropology*, 2003, Vol. 14 (1).

Ibidem, „When difference matters: Sociopolitical dimensions of ethnicity in the district of Florina”, în Jane K. Cowan, *Macedonia the politics of identity and difference*, Editura Pluto Press, Londra, 2000.

Vasile, Valentin, *Viața cotidiană a românilor între anii 1941-1965*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2014.

Vervenioti, T. *Τα παιδιά του Εμφυλίου. Παιδομάζωμα ή/και παιδοφύλαγμα*, Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, No. 8, 2003.

Vernant, Jacques, *The Refugee in the Post-War World*, New Haven Yale University PRESS, 1953.

Voglis, Polymeris, *Becoming a Subject: Political Prisoners during the Greek Civil War*, Berghahn Books, 2004.

Warnke, A., Sturis, Dionisios „Nowe życie. Jak Polacy pomogli uchodźcom z Grecji”, <https://culture.pl/pl/dzielo/dionisios-sturis-nowe-zycie-jak-polacy-pomogli-uchodzcom-z-grecji>, mai 2017, consultat la 25 ianuarie 2020.

Zaman, Gheorghe, Georgescu, George, „A retrospective study on Romania’s external trade in the past 100 years”, în MPRA Paper No. 89707, posted 27 Oct 2018, p. 20, consultat la <https://mpa.ub.uni-muenchen.de/89707/>, la data de 03 iunie 2021.

V. Surse orale

Interviu cu Monarhul Ignat (Chilia Sf. Ipatie, Mănăstirea Vatoped, Muntele Athos, 25 august 2019) realizat de Dan Micu.

Interviu cu Monarhul Damaschin (Schitul Prodromul, Muntele Athos, 25 august 2019) realizat de Dan Micu.

Interviu cu Sandu Cușitu (Tulgheș, mai 2014) fost învățător în cadrul coloniei de copii greci de la Tulgheș.

VI. Surse web

<https://journals.openedition.org/ejts/4538>, consultat la data de 25 martie 2021.

https://www.cvce.eu/en/obj/signature_of_the_association_agreement_between_greece_and_the_eec_athens_9_july_1961-en-cb612cfb-21d3-4e51-8eca-e2740e0bf297.html, consultat la 14 iunie 2021.

<https://amp.en.google-info.cn/17721617/1/fouchet-plan.html>, accesat la 1 aprilie 2021.

<https://www.monde-diplomatique.fr/1955/10/DRINCEANU/21552>, consultat în martie 2020.

<https://www.goodreads.com/book/show/44576808-eroii-dorm-nelini-ti-i>, consultat la 4 februarie 2021.

<https://www.sansimera.gr/biographies/217>, consultat la 4 februarie 2021.

<https://www.evripidis.gr/product/68236/o-dromakos-me-tin-piperia/>, consultat la 4 februarie 2021.

<https://ana-aslan.ro/biografie/>, consultat la 17 ianuarie 2021.

<http://soviethistory.msu.edu/1924-2/socialist-cinema/socialist-cinema-texts/lenin-on-the-most-important-of-the-arts/>, consultat la 2 februarie 2021.

<https://creditareaebuna.ro/ce-este-si-cum-functioneaza-un-acreditiv/>, accesat la 1 martie 2020.

<https://www.nationmaster.com/static/>, consultat la 5 decembrie 2020.

www.jstor.org/stable/j.ctt5vm576.9, accesat la 14 decembrie 2020.

http://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/doctrine/large/index.php, consultat la data de 20 noiembrie 2013.

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/244553/Greek-Civil-War>, consultat la data de 15 mai 2014.

<https://www.britannica.com/topic/refugee>, consultat la data de 26 mai 2022.

<https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R007300420011-7.pdf?fbclid=IwAR0DAcN0OKD2yfGbRT3mcfWETyW6TWQ0LU4V1RjR1uLlfeh9pS963yS-jw>, consultat la 24 martie 2019.

<https://www.archives.gov/historical-docs/todays-doc/index.html?dod-date=312>, consultat la 24 martie 2019.

https://santeos.blogspot.com/2010/11/blog-post_1909.html, consultat la 4 februarie 2021.